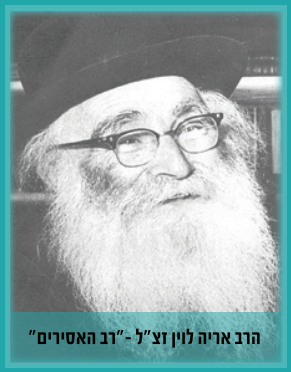
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

פרשת ויחי

י"ד טבת תשפ"ב

גליון מספר 240

דרך חיים

"ואני בבאי מפדן מתה עלי רחל בארץ כנען בדרך בעוד כברת ארץ לבא אפרתה ואקברה שם בדרך אפרת הוא בית לחם" (בראשית מח ז). אומר רש"י: "ולא תאמר שעכבו עלי גשמים מלהוליכה ולקברה בחברון... ולא הולכתיה אפילו לבית לחם להכניסה לארץ, וידעתי שיש בלבך עלי, אבל דע לך שעל פי הדבור קברתיה שם שתהא לעזרה לבניה כשיגלה אותם נבוזראדן, והיו עוברים דרך שם, יצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם רחמים, שנאמר "קול ברמה נשמע רחל מבכה על בניה וגו'" (ירמיה לא יד), והקב"ה משיבה "יש שכר לפעולתך נאם ה' ושבו בנים לגבולם" (ירמיה לא טו)".

מדוע היה זקוק יעקב לשלול את המניעות שהיו לו לקבור את רחל במערת המכפלה- מזג אויר חורפי ומרחק הדרך, והרי היה די לו לומר שהיה אנוס על פי הדיבור. שכן, אין סוף לסיבות שהיו יכולות לגרום את אי קבורתה שם, כגון לשלול את זה שהיה חולה ועוד, ולכן די לומר את העיקר שעשה כן בציווי ה'. אומר ר' חיים שמואלביץ (שיחות מוסר מאמר כו) שיש להתבונן במצב שבו היה נתון יעקב באותה השעה. יעקב הולך בדרכו עם כל משפחתו הענפה ורכושו הרב, ולפתע בלא כל הכנה מתה עליו אשתו בשעת לידת בנו הקטן. באותה שעה שומע יעקב אבינו בת-קול שמורה לו לקבור את רחל דווקא כאן, בבית לחם. ליעקב היו הרבה מאד גורמים שהיו עלולים להשפיע עליו לשמוע דווקא בת-קול שכזו. לכן יעקב אבינו היה צריך לבחון את עצמו היטב מה הביא לשמיעת אותה בת-קול, האם הדבר בא מכח טורח הדרך או מזג האויר, או שמא משום הצער הרב והקושי להמשיך עם כל הכבודה הרבה לחברון על מנת להביא את רחל לקבורה במערת המכפלה. יעקב אבינו רצה להראות ליוסף כי לא הייתה לו כל נגיעה אישית בקבלת ההחלטה, שכן מזג האויר היה יפה והדרך הייתה קצרה, וממילא עשה כן על פי הבת-קול בלבד. מכאן אנו רואים עד לאן מגיעים הדברים בעניין של נגיעה אישית. עד כמה נגיעה אישית היא לקות חמורה, עד שיעקב היה צריך לשכנע את יוסף שאיננו פגום בעניין זה חלילה, ונתון כולו לשם שמים.

עניין זה של הזהירות מנגיעה אישית, אפילו בדקות שבדקות מופיעה בכמה מקומות בדברי חכמים. הגמרא אומרת במסכת פסחים (קיג:) כי ישנה מחלוקת בין רב נחמן בר יצחק - הסובר כי מי שראה דבר ערוה בחברו מצווה לשנאתו שנאמר "יראת ה' שנאת רע" (משלי ח יג), לבין רבי שמואל בר רב

המשך בעמוד הבא

הגליון מוקדש לעילוי נשמת

שרה בת יעקב ז"ל

טלפון: 1700-700-999 | **דוא"ל:** ish.tsadik@gmail.com | **אתר:** www.ish-tsadik.org.il

הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

דרך חיים

יצחק על פי רב שסבר שרק מותר לשנאתו. שואלים בעלי התוספות (ד"ה שראה) שאף על פי שמצוה לשנוא את אותו האדם, עדיין חייבה התורה במצב ששני חמורים רובצים וזקוקים בעליהם לסיוע בטעינתם - לסייע קודם לאותו ששונא ולא לאוהבו, וכל זה "כדי לכוף את יצרו". מטבע הדברים האדם יעדיף לעזור לאוהבו ולא לשנאו, ואף על פי שיש מקום לגיטימי לסייע לאוהב מלמדת אותנו התורה שקודם נסייע לשונא כדי לכוף את היצר. ותמהים בעלי התוספות, שהרי מדובר באדם חוטא, ואם כן מדוע עלינו לכוף את היצר שלא לשנאתו? משיבים בעלי התוספות הסבר עמוק, שאף על פי שאדם מצווה לשנוא את אותו שראה בו דבר ערוה, "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם" (משלי כז יט), ומתוך שאותו אדם ירגיש שנוא הוא ישיב בחזרה בשנאה, ואזי עלולה להתפתח אצל השונא הראשון שנאה חדשה שכבר איננה באה ממקום של שנאת העבירה אלא שנאת האדם כשלעצמו משום שזה שונא אותו בחזרה. שנאה כזו אין לה שום היתר על פי ההלכה, וממילא מסייגת התורה את שנאתנו לעובר העבירה כדי שתהיה נקיה מכל סיג ופגם של נגיעה.

על פי זה מבאר הגאון מטשיבין, רבי דב בריש ויידנפלד, את הפסוק בתהלים "הלא משנאיך ה' אשנא ובתקוממיך אתקוטט. תכלית שנאה שנאתים לאויבים היו לי. חקרני ודע לבבי בחנני ודע שרעפי" (תהלים קלט כא-כג). דוד המלך אומר שהוא שונא את משנאי ה', כפי שציווה הקב"ה, ואף במצב שהיו לי לאויבים בשנאה המופנית כלפיי באופן אישי, בכל זאת "תכלית שנאה שנאתים"- אני שונא אותם רק במידה שלתכליתה באה מידת השנאה. ועל כך יעיד הקב"ה שחוקר ובוחן ויודע את לבבי ושרעפי, שכל שנאתי באה בנקיות גמורה לשמו יתברך.

ישנה דוגמא נוספת לצורך של האדם לעשות בדיקה פנימית עמוקה לראות שאין במעשיו משום נגיעה אישית ואינטרס הפוגם את ערך פעולותיו. הגמרא (סנהדרין יח:) אומרת שאין מושיבים את הכהן הגדול בין חברי המושב המיוחד העוסק בעיבור השנה. טעם הדבר הוא משום שחוששים שלא ירצה הכהן הגדול לעבר את השנה, וכך יום הכיפורים ייצא מוקדם יותר ומזג האויר יהיה פחות קר וכך ייקל עליו לטבול ביום הכיפורים. האדם הכי קדוש, שמתכונן לעבודה במקום קודש הקודשים וביום המקודש ביותר, נחשד בחשד כה רחוק - שמא ישנה את כל לוח השנה של רבבות עמך בית ישראל על מנת לאפשר לעצמו טבילה באופן המיטבי. מכאן אנו למדים עד כמה יש לנקות מכל סיג ורבב של אינטרס, אף אצל אדם גדול ביותר.

כשראו בני דן את הנער הלוי בבית העבודה זרה של מיכה, שהיה נצר לגרשום בן משה רבנו ע"ה, תמהו מה הביאו למצב הזה (שופטים יח ג). הסביר להם הנער כי קיבל מסבו ש'לעולם ישכיר אדם עצמו לעבודה זרה ואל יצטרך לבריות', ומשום שהיה זקוק לפרנסה השכיר עצמו לעבודה זרה אף שאינו מאמין בה כלל. הסבירו לו בני דן שחלילה אין הכוונה

המשך בעמוד הבא

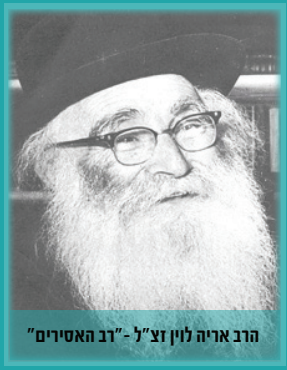
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

דרך חיים

לעבודה זרה ממש , אלא לעבוד בעבודה שהיא זרה לאותו אדם וקשה לו. חותמת הגמרא (בבא בתרא קי.) שמשראה דוד שאותו הנער להוט אחר ממון מינה אותו על אוצרות המלכות: ""ושבואל בן גרשם בן מנשה נגיד על האוצרות" (דה"י א כו כד). וכי שבואל שמו? והלא יהונתן שמו, אמר ר' יוחנן: ששב לאל בכל לבו". שואלים המפרשים מנין ידע דוד שהנער להוט אחר ממון? שמא באמת הבין את דברי סבו כפשוטם. אלא שדוד המלך הבין שטעות כל כך עמוקה, עד אשר הביאה אותו לעבודה זרה, לא יכולה לבוא מלב נקי לאביו שבשמים. זיהה דוד כי בודאי ישנה נגיעה עמוקה שהביאה אותו לסטיה כה גדולה מן הדרך. אם לא שהיה אותו הנער להוט אחר הממון כל כך לא היה שוגה שגיה כה חמורה.

עניין זה של הנקיות מנגיעות מבאר לנו את דרך הפרידה של יעקב מבניו. לאחר שיעקב מוודא שבניו ממשיכים באמונתם את דרך ישראל סבא ומקבלים על עצמם כי ה' אלהינו ה' אחד - מברך יעקב לכל אחד ואחד מן הבנים. אך אם נתבונן נראה שיעקב בוחר דווקא להתחיל בדברי ביקורת ותוכחה, בתחילה עם ראובן ולאחר מכן עם שמעון ולוי. לאחר מעשה דינה טענו שמעון ולוי כלפי יעקב "הכזונה יעשה את אחותנו" (בראשית לד לא), ולא מצינו שיעקב משיבם דבר או משוחח איתם על כך לאחר מכן. והנה, דווקא כעת בשעת מיתתו, מוצא יעקב לנכון להוכיחם על מעשיהם. אלא שיסוד העניין הוא כי כעת, ברגע פטירתו מן העולם, מזהה יעקב רגע של אמת צרופה. כעת אין שום חשש עוד לכל אינטרס ונגיעה, כי מה בצע ליעקב לומר דברים שלא באים מלב נקי בשעה זו. ולכן כעת הביקורת החריפה של יעקב יכולה להיאמר בנקיות לשם שמים. כך נהג גם דוד המלך בשעת פטירתו כשהורה לשלמה כיצד יש לנהוג עם כל אחד ואחד ולפרוע את הדין מהם. עד עתה חשש דוד שמא כבודו האישי מונח על הפרק, אך כעת משלא יהיה עוד בעולם מה הנאה תהיה לו בפריעת הדין מהם, אם לא שכל מטרתו היא השבת כבוד המלכות לישראל, שהוא כבוד ה'.

עלינו לדעת כל העת לדייק את עצמנו שכל פעולותינו לא יהיו בלתי לה' יתברך לבדו.

שבת שלום!

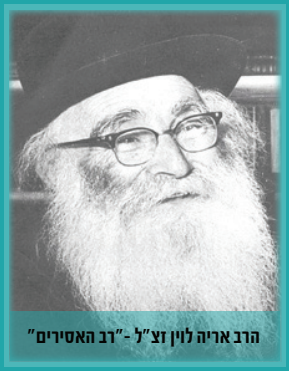
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

בדרכו של ר' אריה

סיפר הסופר חיים באר:

אבי, ר' אברהם רכלבסקי, היה בעל חנות מכולת בשכונת 'גאולה' בירושלים. שעה שאבי היה מדבר בביתנו על ר' אריה, היה קם מכסאו, עומד על רגליו וחובש את מגבעתו...

לימים, סר אליו ר' אריה ואמר לו: פלוני ואלמוני שבשכונתך בני טובים הם, אך אין הפרוטה מצויה בידם ונצרכים הם לבריות, אלא שבושים הם לקבל נדבות מבשר-ודם. בקשתי-משאלתי היא שבעת שיסורו אליך לרכוש מצרכי מזון - תנקוב במחצית מערכם של אותם המוצרים אותם הם חפצים לרכוש, ואילו את המחצית השניה תזקוף לחובתי, ובסוף החודש אסור אליך ואפרע את חובם, ובכך אף אתה עצמך תהיה שותף למעשה צדקה זה של 'מתן בסתר'.

אותו מעשה נודע לנו רק בשעה שישבנו 'שבעה' על אבינו. משנפטר אבי, הספידו ר' אריה נרגשות בבית העלמין ליד קברו. משבא ר' אריה לנחמנו שאלה אמי את בעל "עיני הטוהר": "מה ראית להספיד את בעלי בלויה?".

השיבה ר' אריה: "שותפים היינו", וסח לה כל אותו המעשה, שאותו לא גילה מעולם אבי- לא לה ולא לי. כשהלכו המנחמים האחרים הוסיף ר' אריה ואמר לאמי: "לפי חשבוני בעלך המנוח לא תבע ממני אלא חלק בלבד ממה שלפי חשבונו היה עלי לשלם לו...".

(צדיק יסוד עולם עמוד 203)

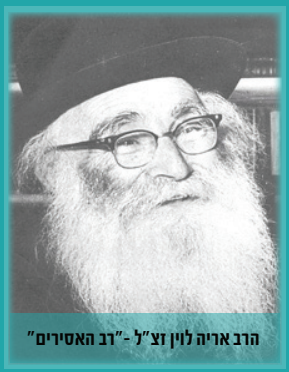
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

פסק השלחן ערוך שולחן ערוך (או"ח רכא א): "אם היו בצער מחמת עצירת גשמים וירדו גשמים, מברכים עליהם אף ע"פ שלא ירדו עדיין כדי רביעה, משירדו כ"כ שרבו על הארץ שיעלו אבעבועות מן המטר וילכו זה לקראת זה". ודבר זה לא היה מצוי במדינות שונות, משום שיש בהן ריבוי מטר, ולכן לא מגיעים לברך ברכה זו (רמ"א שם). אמנם כתבו הפוסקים שגם במדינות אלה אם הייתה בצורת ולאחר מכן זכו לירידת גשמים - מברכים ברכה זו. ולכן אם הייתה שנת צער של בצורת ולאחריה החל הגשם, מיד עם הגשם הראשון שבו יש אופן טפטוף כזה שכנגד כל טיפה משפריצים אליה המים שכבר על האדמה - מברך את הברכה, וגם אם עוד לא ירדה כדי רביעה שלמה. ומברכים ברכה זו בין בשנה שאחר בצורת ובין במהלך החורף לאחר תקופה שחונה.

בנוסח הברכה אומרת הגמרא (ברכות נט:, תענית ו:) "אמר רב יהודה: מודים אנחנו לך על כל טפה וטפה שהורדת לנו", ומוסיף ר' יוחנן שיש לומר מ"אילו פינו מלא שירה כים וכו' אין אנו מספיקין להודות לך ה' אלהינו... תשתחוה" ולחתום "ברוך אתה ה' אל רוב ההודאות". וכן פסק מרן השלחן ערוך (שם ס"ב). ואם אותו אדם בעל שדה מוסיף ומברך "שהחיינו", ואם יש לו שותף בשדה מברך "הטוב והמטיב". ויש שנמנעו מלחתום ברכה זו בשם ומלכות אלא אומרים "ברוך אתה אל רוב ההודאות" (כה"ח שם).

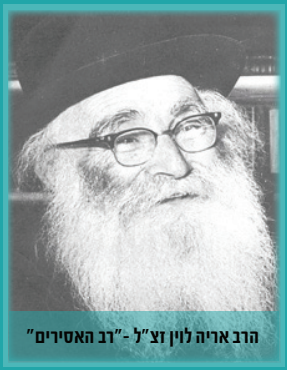
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

שו"ת

עם הרב חיים אידלס

שאלה | מהי ההנהגה לגבי ברכת "המפיל" בשבת עפ"י הסוד?

תשובה | הכה"ח מביא בשם הרש"ש זי"ע שבליל שבת, עשרת ימי תשובה וימי ספירת העומר לא מברכים "המפיל", כיוון שהמוחין לא מסתלקין. אבל חושבני שהדברים אמורים רק למי שכל אורחותיו עפ"י הסוד, ועל זה נאמר שלא כל הרוצה ליטול את השם יטול. ומבחינה הלכתית יש חיוב לברך את ברכת "המפיל" תמיד בכל עת שעדיין לילה. ומי שנוהג עפ"י הסוד יידע שאין אזכור בהלכה לחלוקה בין שבת לחול.

שאלה | אני תלמיד ישיבה ויש קושי לומר את ברכת "המפיל" בחדר, האם אפשר לומר בבית המדרש וללכת מיד לחדר לישון?

תשובה | מותר לכתחילה, שכן אין בעיית הפסק בברכת "המפיל", והרי את קורא את קריאת שמע ומברך ומיד לאחר מכן הולך לישון. וכן פסק במפורש מרן הגרש"ז לגבי בחורי ישיבה (הליכות שלמה פי"ג אות ט"ו בהערה).